

El Carrasclet i Riudoms

Jaume Borràs Galceran, catedràtic d'història a l'institut Antoni Ballester de Mont-roig del Camp

L'aprofundiment en l'estudi de la guerra de Successió permet reivindicar un estol de personatges de les nostres comarques en la lluita contra Felip V. Pere Joan Barceló, Francesc Castellví o els germans Nebot –de nissaga riudomenca– havien estat injustament oblidats per una historiografia centrada en el fets de l'11 de setembre de 1714 a Barcelona. Darrere d'aquests

austriacistes irreductibles també cal afegir-hi una bona part de la població del territori que maldava per la victòria de l'arxiduc Carles. La capitulació de la capital no va apaivagar les ànsies de revolta d'una pagesia maltractada pels borbònics i, l'any 1719, el Carrasclet aconsegueix aixecar part del Priorat i el Camp, en el context d'una nova guerra europea, contra el Borbó de Madrid amb l'objectiu de recuperar les llibertats catalanes.

El present article vol fer un perfil biogràfic de Pere Joan Barceló i resseguir un enfrontament que va tenir lloc a Riudoms l'any 1719; és un episodi d'extrema dificultat pel Carrasclet i els seus partidaris que resulta força desconegut i que palesa el coratge dels austriacistes que continuaven la lluita contra l'opressió borbònica.

Un perfil biogràfic

Pere Joan Barceló va néixer l'any 1682 a Capçanes. El curiós renom de Carrasclet sorgí de la feina de carboner que realitzava amb la resta de la seva família. Per atreure possibles compradors de Reus ells insistien que el carbó era de carrasca, un tipus

d'alzina que assegurava el millor producte; així va sorgir el renom carrasquets o carrasclets, que després identificarà els seus partidaris.

Quan esclatà la revolta catalana contra Felip d'Anjou, en la guerra de Successió d'Espanya, tota la família Barceló va prendre partit per l'arxiduc Carles. Joan Nebot nomenà Francesc Barceló, el pare, amb el grau de capità i ell era ja alferes del Cos de Fusellers de Muntanya. Quan es rendí Barcelona, es trobava per Cornudella; ja era capità però havia perdut el seu pare en un combat a prop de Móra d'Ebre.

Com tants altres catalans confià en el perdó reial. S'instal·là a Marçà amb la seva dona, Pepeta Figueres, però setmanes després va tenir una topada amb un tinent felipista, fou reduït i s'amagà per les muntanyes de Llaberia. Un dia de mercat a Falset era detingut per un grup de soldats i reclòs a les masmorres del castell. Aconseguí escapar-se fent vida de proscrit per les muntanyes; amb una partida d'uns trenta homes assaltava combois pel Coll de Balaguer. L'any 1718 el seu prestigi ja era conegut pels exiliats catalans ben relacionats;

aquests li proposaren continuar la lluita des de la Catalunya Nord, aprofitant que França i altres potències europees havien declarat la guerra a Felip V (la guerra de la Quàdruple Aliança de 1718-1720).

«Per atreure possibles compradors de Reus ells insistien que el carbó era de carrasca, un tipus d'alzina que assegurava el millor producte; així va sorgir el renom carrasquets o carrasclets»

Aquí hi va haver un gir en la vida de Pere Joan Barceló: de guerriller a coronel de fusellers, comandant un exèrcit d'alliberament. Durant dos anys Carrasclet desenvolupà tres campanyes militars a Catalunya amb

la finalitat de recuperar les llibertats polítiques perdudes amb el decret de Nova Planta. Era un enemic públic del Borbó i s'oferien grans recompenses per capturar-lo viu o mort. Malgrat la seva capacitat militar, la lluita a Catalunya no tenia futur perquè els interessos de les potències europees eren altres. Signaren la pau amb França i llavors els serveis d'en Carrasclet ja no eren útils.

Després d'un llarg viatge per mar i de desembarcar a Maó on va contactar amb agents anglesos s'exilià a Viena l'any 1721. Allí seria molt ben rebut perquè hi havia una cort d'exiliats catalans. L'emperador Carles el recompensà amb la graduació de coronel; tanmateix ell preferí fer de pagès amb la seva dona. Però l'any 1733 es declarà la guerra de Successió de Polònia (1733-39) i tornà a l'acció contra França i Espanya. Va noliejar un vaixell amb altres catalans exiliats i des de Trieste es dirigiren al Regne de Nàpols, amb la dissort d'ésser capturats per la flota espanyola a Pescara i de quedar empresonat a Cadis.

Amb el Tractat de Viena de

Vista aèria de Breisach (Alemanya) amb una illa al Rin, lloc on va trobar la mort el coronel Pere Joan Barceló.
Foto: Jaume Borràs Galceran.

El Priorat, el marc geogràfic de les accions del Carrascllet.
Foto: Jaume Borràs Galceran.

1740 recobrà la llibertat; de totes maneres, no gaudí de tranquil·litat perquè esclatà un nou conflicte: la guerra de Successió d'Àustria (1740-1748). La reina Maria Teresa, filla de l'arxiduc, lluitava contra Prússia, França i Baviera. Pere Joan Barceló amb seixanta anys va dirigir una companyia de voluntaris catalans lleials a la casa d'Habsburg. Morí lluitant contra els francesos un 4 de setembre de 1743 a les terres d'Alsàcia i l'enterraren a l'església de Breisach, amb tots els honors militars i amb el grau de coronel.

L'episodi de Riudoms

L'any 1718 Felip V, esperonat per la

seva segona muller Isabel de Farnesi, vol recuperar els territoris italians perduts en el Tractat d'Utrecht de 1713. Això endega la formació d'una nova coalició internacional dirigida per Anglaterra, però ara el gran enemic és la França de Lluís XIV. Els exiliats catalans consideren que hi ha una gran oportunitat de recobrar tot allò que la Nova Planta els ha anorreat. Es convenç Pere Joan Barceló de posar-se a les ordres del duc de Berwick, el vencedor del setge de Barcelona, a qui les caramboles diplomàtiques fan ara aliats dels catalans.

El pla dels aliats és envair el regne d'Espanya per la banda navarresa i basca amb milers de

soldats. La tasca de Carrascllet seria la de sol·levar les terres de l'interior de Catalunya per entorpir els moviments de les tropes borbòniques apostades a les ciutats costaneres. En les tres campanyes, en el decurs d'un any, demostra una gran capacitat de maniobra i alhora un caràcter ben disciplinat. Aquest tarannà de Barceló el farà renunciar, per ordres de Berwick, al pla de conquerir una ciutat tan emblemàtica com Tarragona, un projecte molt arriscat però vital per relançar la lluita dels austriacistes. A més la mare de Carrascllet hi és captiva des de fa anys, la qual cosa afegeix més pressió. Rep la contraordre de

passar del Pirineu a les muntanyes de Prades per mantenir el clima de rebel·lió popular.

En Carrascllet arriba a Prades des de Montlluís, plaça fortificada on hi ha el comandament de Berwick. Ha de baixar a Alforja per ajudar un germà encerclat pels borbònics. Després torna a Falset, un lloc segur per a la insurgència, on aconseguirà pa abundant per mantenir els seus. Tanmateix ha d'abandonar les zones de muntanya, on es troba més còmode i on els guerrillers són molt efectius; fa cap a Riudoms el 4 d'octubre de 1719 per alimentar la revolta a les zones del Camp, tradicionalment austriacistes.

Aquí, a la vila dels germans Nebot, Carrascllet tindrà una topada que el posarà contra les cordes, perquè els borbònics tenen més homes armats. Josep Iglésies ho descriu de manera ben plàstica en el seu llibre *El Guerriller Carrascllet*: «Mentrestant a Reus es reuniren cinc esquadrons dels regiments de Santiago, Oran y Estella, tres batallons de Brabant i Barcelona, i uns centenars de fusellers a les ordres del Brigadier Pou de Jofre i Josep Anton Martí. El 4 d'octubre eixien vers Riudoms. Carrascllet en fou corre-cuita avisat, però no amb el temps necessari per disposar les seves forces a comoditat». (Iglésies 1961: 49)

S'escapoleix, però als afores del poble es troba encerclat per la cavalleria borbònica. L'enfrontament dura de les deu del matí fins a dos quarts de dotze. El pitjor moment del combat és l'escomesa persistent d'un oficial a cavall; Carrascllet és salvat per un dels seus partidaris. Els encerclats se la juguen a tot o res, i fan una càrrega desesperada per trencar el setge enemic. Segons

Iglésies, les tropes felipistes, formades per soldats catalans, tenen poc entusiasme a l'hora de disparar contra els carrascllets: *Les descàrregues dels seus fusells eren esparses, lentes i d'escassa punteria i el cabdill prioratí pogué passar i fugir amb els seus seguidors* (Iglésies 1961: 49). Barceló i els seus van poder refugiar-se a Riudoms, per acabar reculant a Alforja a través de la riera.

No podem parlar d'una batalla

«Fa cap a Riudoms el 4 d'octubre de 1719 per alimentar la revolta a les zones del Camp, tradicionalment austriacistes. Aquí, a la vila dels germans Nebot, Carrascllet tindrà una topada que el posarà contra les cordes, perquè els borbònics tenen més homes armats»

de Riudoms en el sentit estRICTE. Altrament els borbònics van perdre 66 homes i 9 oficials. Les pèrdues dels sollevats van ser de 10 oficials, 23 soldats morts i 10 ferits. De totes maneres, la topada de Riudoms de l'octubre és un precedent dramàtic del posterior fracàs de Carrascllet quan intenta el 6 de desembre ocupar Valls; una acció fallida que demostra la impossibilitat de plantejar una

lluita a gran escala fora de les zones abruptes de l'interior del Principat.

Conclusions

Pere Joan Barceló, el Carrascllet, és una icona de la resistència de bona part del poble que no vol doblegar-se a l'arbitrarietat borbònica; així mateix, també cal destacar el suport a la causa austriacista de la majoria de la gent dels pobles del Camp, un suport no sempre explícit. Són nuclis molt vulnerables als grans exèrcits i les accions guerrilleres difícilment poden assolir una ocupació efectiva, sense posar la població en risc de patir terribles represàlies. La topada a Riudoms evidencia una voluntat de lluita que no va acompanyada de mitjans humans ni logístics. Combatre a Prades o el Priorat, terreny escabros, no és el mateix que lluitar al pla; sense dominar les viles del Camp, la victòria contra Felip V és impossible.

Així ho acaba entenent Pere Joan Barceló, que seguirà la lluita des de l'exili. Riudoms, com la resta de Catalunya, sabrà refer-se i prosperar al llarg del segle XVIII a desgrat de l'absolutisme i el centralisme dels Borbons. »

Bibliografia

Alcoberro, Agustí. 2004.

«Carrascllet, el gran enemic de Felip V». *Revista Sapiens*, 24.

Balceló Porcel, Goretti. 2003. «El Carrascllet, història o llegenda?». *Estudis prioratins*, 5.

Borràs Galceran, Jaume. 2008. «El Carrascllet, bandoler o patriota?». *Lo ViOlí. Revista cultural del Priorat*, 5, pp.12-15.

Iglésies, Josep. 1961. *El Guerriller Carrascllet*. Barcelona: Rafael Dalmau.